

Posudek vedoucího na bakalářskou práci

VAVŘINÍK, Jan. *Co zavazuje k péči o svět*. Praha: UK FHS, 2024.

Záměr a povaha práce:

Záměrem práce je v perspektivě pojetí světa u Hannah Arendtové explikovat motivy, které člověka zavazují k péči o svět. Jako původ závaznosti se v pojetí Arendtové ukáže především vzájemná podmíněnost a odkázanost mezi člověkem a světem. Ta se naplňuje v činné stránce člověka ve třech rovinách: práce, zhotovování a jednání. V rámci těchto vrstev se pak různě zohlední a vymezí význam světa a zároveň se vyzdvihnou způsoby jeho ohrožení či zničení. Naplňování péče se pak sleduje opět v několika klíčových momentech: zhotovování, jednání, výchova a vzdělání, autorita a tradice. Na motivy autority a tradice se pak ve druhé části práce naváže srovnáním těchto motivů u Rémi Braguea, kde lze sledovat původ závaznosti péče o svět v pojmu druhotnosti. Autor při naplňování záměru práce vychází čistě z překladů primárních textů Arendtové a Braguea.

Komentář:

Ohledně předložené práce lze říci, že svůj vytyčený záměr v základních rámcích naplňuje. Zvláště bych vyzdvihl to, že z různých míst v textech Arendtové se autorovi podařilo spojit koherentní výklad původu závaznosti péče o svět a odpovídající momenty této péče. Tyto souvislosti totiž v obšírnosti a rozmanitosti fenoménů, které Arendtová zohledňuje, nemusí být na první pohled zjevné.

Na druhou stranu musím konstatovat, že práce je poznamenána snahou o rychlé dokončení, což se v ní promítá do několika rovin.

Předně je to vidět na využití pouze základní literatury, a to jen v českých překladech. Autor sice u některých pojmů uvádí anglické ekvivalenty, avšak na anglický text neodkazuje. Na využití výkladové literatury už vůbec nezbyl čas. Na některých místech mám za to, že se sice vychází z nějakého sekundárního zdroje, ten však není uveden (např. s. 8).

Dále lze poukázat na některé váznoucí přechody mezi odstavci, kdy se ne zrovna plynule navazuje buď ohledně tématu, nebo po stylistické stránce (např. s. 11, 17). Někdy autor použije nepřiměřené pojmosloví, které může z filosofického hlediska být zavádějící (např. s. 10, 12, 17, 28, 30 aj.). Z formálního hlediska bych pak vytknul velmi řídké užívání odkazů na zdrojová místa referovaných výkladů. Čtenář neznající využité původní texty pak nemusí rozpoznat, kdy jde o pojetí Arendtové či Braguea a kdy o autorovu interpretaci (např. s. 36). Některé výklady by si také vyžadovaly obšírnější uvedení a rozvedení, aby bylo zjevné, jak souvisejí se sledovaným hlavním tématem (např. s. 21, 22, 29). Ve shrnujících podkapitolách (viz např. podkapitolu 1.3) se opakuje to, co bylo vyloženo výše. Možná to chtělo se od provedených výkladů více oprostít a pokusit se o nějaké vlastní interpretační abstraktnější shrnutí.

Poznámky ohledně konkrétních věcných záležitostí:

Ad s. 10 n. – Bylo by asi dobré připomenout, že rozlišení práce, zhotovování a jednání si Arendtová vypůjčuje z řeckého vidění a dále je rozvíjí do určité fenomenální typologie, kterou pak využívá při rozlišování a popisu složitějších, smíšených či přehlížených fenoménů.

Ad s. 12. – U objektivitu v souvislosti se zhotovováním je důležité i to, že ve vztahu ke svébytnosti zhotovených věcí člověk zpětně zakouší i vlastní svébytnost jako tvůrce a pán věcí. To je mj. důležitý konstituent sebe-vědomí (viz např. Hegel). Tento motiv se měl z Arendtové alespoň připomenout.

Ad s. 13. – Tematizace role uměleckého díla měla být důslednější: kromě stálosti koncentruje dílo v sobě i samu zjevnost světa, která v díle září jako krása. O kráse díla pak lze vést dialog, v němž hraje klíčovou roli schopnost soudnosti. Umělecké dílo (na rozdíl od procesu jeho zhotovování) je tak podle Arendtové odkázáno na veřejný prostor a diváky stejně jako jednání. Ve vztahu k uměleckému dílu se ve vzájemném dialogu vyjadřuje i to, s kým a v jakém světě chce člověk pobývat.

Tamt. – Přejít k motivu myšlení je příliš skokový, chtělo to objasnit širší kontext tohoto pojetí. Jednak je podle Arendtové myšlení jako vnitřní rozhovor odlišeno od kontempace, dedukce či poznávání. Nadto myšlení v jejím pojetí přispívá k péči o náš vztah k druhým a ke společně sdílenému světu (předváděno vzorově na příkladu Sókrata). Vlastní povaha takto pojatého myšlení by si pak zasloužila obsírnější výklad, např. z textu *O životě ducha. Myšlení*.

Ad s. 16. – Chtělo by to vyložit, jak se svět stává jevištěm. Zde by asi bylo dobré připomenout, že jednání je ohledně svého významu a zdařilosti odkázáno na druhé jako na diváky, kteří ho vidí a poskytují mu uznání. To platí i pro vyjevování své jedinečnosti, která potřebuje vidící druhé pro své uznání a naplnění. Svět tak obnáší zjevnost, na kterou jsme odkázáni, která však sama je odkázána na přítomné vidící a jednající aktéry.

Ad s. 18 n. – Autor ne zcela dostatečně vyzdvihl to, že samo jednání, v němž se naplňuje naše jedinečnost a je podstatné pro tkaní pletiva vztahů ve světě, v sobě nese zároveň vždy bytostné ohrožování světa. Arendtová tento zásadní rozpor řeší např. v 5. kapitole *Vita activa* na několika místech. Autor sice některé prvky tohoto řešení uvádí (viz s. 21–22), avšak jiné pomine. Mezi ty nejpozoruhodnější fenomény patří přiznání viny, odpuštění a slib, jejichž možnost jednající člověk potřebuje, aby se vůbec odhodlal k jednání, jehož všechny důsledky nemůže nikdy předem dohlédnout.

Ad s. 29 n. – U výkladu původu koncepce autority u Římanů by to možná chtělo obeznámení se strukturou římské společnosti a jejími dějinami. Zdá se, že na některých místech je z práce vidět nejistota ohledně těchto motivů. Zároveň se mi zdá, že autor zaměňuje (anebo nevidí) rozdíl v tom, co je z minulosti zaznamenáníhodné u Řeků a u Římanů, když i u Římanů mluví o velikosti činů. Půjde ovšem o velikost v jiném smyslu než u Řeků.

Ad 31 n. – Zhruba od druhé třetiny práce je stále více znát, že autor práci dopisoval v časové tísní. V porovnání s prvními dvěma třetinami práce vykazují výklady ve třetí třetině více nepřesností, neuceleností výkladů a formulačních neobratností. Zvláště to lze vidět na výkladu Bragueova pojetí, které je sice vcelku provedeno správně, nicméně přehlédnuty jsou některé dílčí motivy, jejichž vypuštění může zavdat podnět k řadě výhrad (např. na s. 32 opomenutí přínosu Římanů na poli práva). Po věcné stránce zde splývá Římská druhotnost na poli umění

s křesťanskou druhotností ohledně vztahu ke Starému zákonu (viz s. 33). Tuto náboženskou druhotnost by to chtělo oproti marcionismu více rozvést (viz s. 36). Stejně tak by bylo zapotřebí důsledněji rozvést historický a technický marcionismus, které pak tvoří spojnicí pro vidění ohrožení světa u Arendtové. Výklad třetího římanství (viz s. 37) je potřeba ještě interpretačně abstrahovat, aby se ukázalo, že tento Bragueův pojem znamená v podstatě přijetí druhotnosti a závazku za vše to, co je nám nezaslouženě darováno a co nás tím zavazuje k péči a předávání dál. Zde se ohledně péče o svět nabízejí souvislosti nejen s Arendtovou, ale např. ohledně daru života i s pojetím Jana Sokola nebo Hanse Jonase.

Závěrem komentářů bych chtěl ještě poznamenat, že ohledně ohrožení světa podle Arendtové to chtělo zvážit i další nebezpečí. Ta spočívají například v tom, když se na sféru jednání přenáší kritéria zhotovování (nahrazení jednání plánováním a zhotovováním), přičemž krajním modelem tohoto přístupu je násilí (v extrémní podobě tyranie), které je taktéž nástrojem k dosahování cíle. Další ohrožení pak spočívá v redukci veškeré lidské činnosti na práci, kdy vše je podmaněno kategoriím produkce a konzumace a svět se proměňuje v zásobárnu zdrojů materiálů a sil. A nakonec svět ohrožují ideologie a jejich nárok na totální ovládnutí všeho. To vše jsou elementy ohrožující svět a naplněnou lidskou existenci v něm, se kterými se Arendtová vyrovnává.

U obhajoby bych z mé strany rád autora požádal, aby znovu vyložil, jak jednání, které je potřeba k naplnění činné stránky lidství, ohrožuje svět, a jakými způsoby se podle Arendtové tento rozpor mezi potřebou jednání a uchováním světa vyrovnává.

Celkové hodnocení:

Jak jsem již výše konstatoval, práce naplňuje svůj vytyčený záměr, nicméně lze k ní vést řadu výhrad k dílčím nedostatkům, které jsou dány především narůstajícím spěchem, jenž se do výsledné práce postupně více a více promítá. První dvě třetiny práce bych hodnotil jako „velmi dobré“, poslední třetina je uspěchanější a výklady často nejsou provedeny komplexně. To pak sráží celkové hodnocení. Zároveň však musím říci, že z práce je vidět, že autor si vzal téma skutečně za své a že se v přípravě a průběhu psaní výrazně posunul v porozumění problematice a v jejím výkladu, což je z pedagogického hlediska významné a v tomto ohledu práce zcela naplila svůj smysl. Celkově tedy práci doporučuji k obhajobě a předběžně navrhuji hodnocení mezi „velmi dobře“ a „dobře“ s tím, že definitivně rozhodne průběh obhajoby.

V Praze 29. července 2024

Mgr. Jaroslav Novotný, Ph.D.